

- Δράσεις
- Παρουσιάσεις
- Συνεντεύξεις
- Ειδήσεις
- Εκδηλώσεις
- Νέα λήμματα & τεκμήρια

Ειδήσεις Φιλοβίβλων

15 ΗΜΕΡΗ
ΕΚΔΟΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 7
15 Φεβρουαρίου 2023

www.aboutlibraries.gr

Ο Σωκράτης.
Χαρακτικό
του Francesco Bartolozzi,
βασισμένο σε σχέδιο
της Angelica Kauffman,
1782.

Στην ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια «Περί Βιβλιοθηκών» έχει συγκεντρωθεί πολύτιμο υλικό γύρω από φυσιογνωμίες που πρωταγωνιστούν στην ιστορία του βιβλίου και της βιβλιοθήκης.

Το υλικό αυτό παρουσιάζεται στη θεματική ενότητα «Πρόσωπα» όπου σκιαγραφούνται προσωπικότητες από τον χώρο των γραμμάτων και των επιστημών, των οποίων η συμβολή υπήρξε καθοριστική στην ιστορική πορεία της εξέλιξης του θεσμού των βιβλιοθηκών και του έντυπου βιβλίου, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Το περιεχόμενο συνοδεύεται από πλούσιο εικονογραφικό υλικό και τεκμηριωμένες πληροφορίες

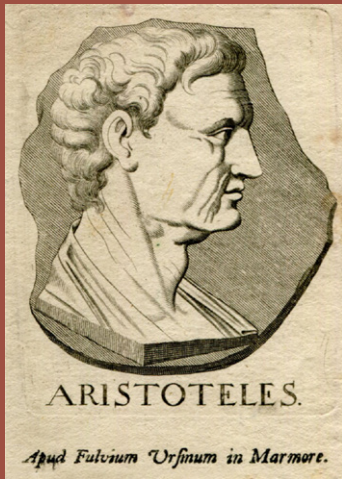
Στο παρόν τεύχος, παρουσιάζουμε τρία αντιπροσωπευτικά δείγματα της συλλογής: Αριστοτέλης, Έρασμος και Κριστίν ντε Πιζάν.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΚΗΠΟΣ ΦΙΛΟΒΙΒΛΩΝ

Προσωπογραφία του Αριστοτέλη από την έκδοση: Διογένης Λαέρτιος, *De Vitis, Dogmatibus et Arophtegmatis Clarorum Philosophorum*, Άμστερνταμ, Henricus Wetsteninus, 1698.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, που γεννήθηκε στα Στάγειρα της Χαλκιδικής το 384 π.Χ. και πέθανε εξόριστος στη Χαλκίδα το 322, συγκρότησε τη σπουδαιότερη ιδιωτική βιβλιοθήκη, και όχι μόνο, των κλασικών χρόνων. Στην Αθήνα εγκαταστάθηκε το 368/367 και συμπεριλήφθηκε στα μέλη της Ακαδημίας, σπουδάζοντας δίπλα στον Πλάτωνα. Μετά τον θάνατο του Πλάτωνα εγκατέλειψε την Αθήνα και βρήκε αρχικά καταφύγιο στην Άσσο της Μυσίας, και αργότερα στην Πέλλα, όπου ανέλαβε την εκπαίδευση του Αλέξανδρου, γιου του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου Β'. Στη συνέχεια επέστρεψε στην Αθήνα ιδρύοντας δική του σχολή, το λεγόμενο Λύκειο, το οποίο από τα χρόνια του Θεόφραστου ονομάστηκε Περιπάτος.

Σύμφωνα με τον Στράβωνα (XIII, 608–609), η πρώτη μεγάλη ιδιωτική βιβλιοθήκη της αρχαιότητας ήταν του Αριστοτέλη, η οποία σε μεγάλο ποσοστό περιήλαθε στους διαδόχους της διεύθυνσης του Περιπάτου, με σκοπό να υποστηρίξει τα μαθήματα της σχολής. Η βιβλιοθήκη του Αριστοτέλη δεν περιλάμβανε μόνο τα δικά του συγγράμματα, τα οποία περιέχονταν σε 400 βιβλία (κυλίνδρινους παπύρους) με 445.270 στίχους. Μπορούμε να κατατάξουμε τη βιβλιοθήκη του σε τέσσερις μεγάλες ενότητες: α) στα εξωτερικά συγγράμματά του, β) στα εσωτερικά ή διδακτικά, γ) στα υπομνήματα και δ) στα ξένα.

α) Στα εξωτερικά περιλαμβάνονται τα έργα και οι πραγματείες που απευθύνονται σε ένα ευρύτερο κοινό, πέρα από τους μαθητές του Λυκείου: οι εξωτερικοί λόγοι, όπως τους ονομάζει ο Αριστοτέλης, λ.χ. ο *Προτρεπτικός*.

β) Στα εσωτερικά ή διδακτικά, τα οποία αποτελούν το απόσταγμα των φιλοσοφικών του στοχασμών και παραδόσεων στο Λύκειο, όπως το *Περί ζώων μοριών*, το *Όργανον*, τα *Ηθικά* κ.ά. Πρόκειται για συγγράμματα που δεν έπαυε ποτέ να τα επεξεργάζεται και να αναθεωρεί.

γ) Στα υπομνήματα μπορούμε να κατατάξουμε τις σημειώσεις που συγκέντρωνε ο Σταγειρίτης με σκοπό να αποτελέσουν βασικό υλικό για περαιτέρω επεξεργασία, όπως επίσης και συγγράμματα που γράφονταν στο προγραμματικό πλαίσιο της σχολής από τους μαθητές του π.χ. το *Φυσικών δόξαι* του Θεόφραστου.

δ) Στα ξένα, δηλαδή τα βιβλία που αγόραζε, ή του δώριζαν, με σκοπό να σχηματίσει μια σφαιρική γνώση της ελληνικής, τουλάχιστον, πνευματικής παράδοσης.

Γνωρίζουμε ότι στη συλλογή του φιλόσοφου κατέληξε το μοναδικό γνωστό έργο του Ηράκλειτου, *Περί φύσεως*, το οποίο ο ίδιος είχε καταθέσει 150 χρόνια πριν στον ναό της Μεγάλης Αρτέμιδος στην Έφεσο. Ο Αριστοτέλης είχε λάβει επιχορήγηση 800 ταλάντων από τον Μέγα Αλέξανδρο για να υποστηρίξει τις έρευνές του στο Λύκειο και για να εμπλουτίσει τη βιβλιοθήκη του. Είχε όμως και ο ίδιος την οικονομική ευχέρεια να αγοράζει βι-

βλία, διαθέτοντας μάλιστα σημαντικά ποσά για την εποχή του. Όπως λ.χ. τα τρία τάλαντα που έδωσε για να αποκτήσει τους 43.475 στίχους που απάρτιζαν τα έργα του Σπενσίππου, διαδόχου του Πλάτωνα στην Ακαδημία. Από την άλλη πλευρά, ο Μ. Αλέξανδρος, κατά την κατακτητική του πορεία, του έστειλε σημαντικό βιβλιακό υλικό για να συντάξει το μεγαλόπνοο έργο της Πολιτείας, με τα 158 πολιτεύματα διαφόρων ελληνικών πόλεων.

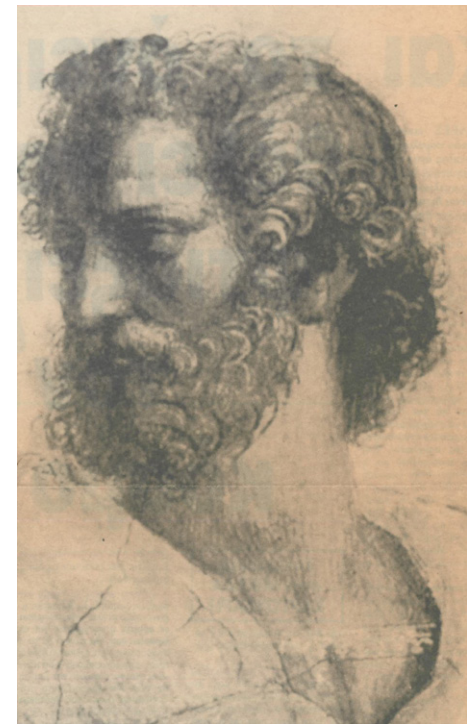
Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ

Όταν ο Αριστοτέλης εγκατέλειψε την Αθήνα, ως φιλομακεδονικός, και κατέφυγε στη Χαλκίδα, είναι άγνωστο ποια και πόσα βιβλία πήρε μαζί του, καθώς ούτε ο ίδιος γνώριζε πότε θα ξαναγύριζε. Εικάζουμε πάντως ότι μετά τον θάνατό του τα διδακτικά του συγγράμματα περιήλαθαν στην κατοχή, εν μέρει ίσως, των δύο αγαπημένων του μαθητών: του Θεόφραστου και του Εύδημου. Πιθανότατα ο Θεόφραστος να συμπεριέλαβε στη βιβλιοθήκη του Λυκείου και τα απόγραφα του ίδιου του Αριστοτέλη, τα οποία κληροδότησε στον διάδοχό του στη διεύθυνση του Περιπάτου, τον Νηλέα. Στη συνέχεια ο τελευταίος, χολωμένος που δεν εξελέγη σχολάρχης του Λυκείου, επανήλθε στη γενέτειρά του την Άσσο, μεταφέροντας και τα βιβλία που κληρονόμησε: του Αριστοτέλη και του Θεόφραστου.

Πόσα και ποια βιβλία πήρε ο Νηλέας μαζί του και τι περισώθηκε δεν είμαστε σε θέση να το προσδιορίσουμε. Ωστόσο, μαρτυρείται ότι επί βασιλείας του Πτολεμαίου Β' Φιλάδελφου, πούλησε ή χάρισε στη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας ορισμένα πρωτότυπα χειρόγραφα ή αντίγραφα των έργων του Αριστοτέλη. Όπως κι αν έχουν τα πράγματα, ένα τμήμα της βιβλιοθήκης του Αριστοτέλη περιήλαθε δίχως αμφιβολία στους κληρονόμους του Νη-

Χαρακτικό από την έκδοση: Βοήθιος, *De differentiis topicis libri quator*, Παρίσι, Prigent Calvinin, 1537.

Λεπτομέρεια από τη νωπογραφία *Σχολή των Αθηνών* του Ραφαήλ, στην αίθουσα Stanza della Segnatura (Αίθουσα της Υπογραφής) στο Βατικανό.

λέα, οι οποίοι, όταν ο βασιλιάς της Περγάμου Ευμένης Β' άρχισε τη συγκρότηση της μεγάλης βιβλιοθήκης, φοβούμενοι ότι θα υποχρεωθούν να παραδώσουν τα βιβλία του Αριστοτέλη, τα έκρυψαν σε μια σπηλιά. Με τα χρόνια τα βιβλία λησμονήθηκαν και η φύση βοήθησε στη μερική αποσύνθεσή τους.

Στη συνέχεια, τον 1ο αιώνα π.Χ., κάποιοι απόγονοι του Νηλέα θυμήθηκαν τον θησαυρό του Αριστοτέλη, ξέθαψαν τα βιβλία και τα έβγαλαν προς πώληση. Μέσα από άγνωστες διαδικασίες αυτά περιήλαθαν στην προσωπική συλλογή ενός φαντασιόπληκτου βιβλιόφιλου, του Απελλικώνα. Ο Απελλικών φρόντισε, λέγεται, να γίνουν νέα αντίγραφα και να καταστούν προσιτά στους φιλοσοφικούς κύκλους, αλλά θέλησε να δρέψει και φιλολογικές δάφνες και έτσι επιχείρησε να εκδώσει ένα φθαρμένο κείμενο του Αριστοτέλη, προκαλώντας βέβαια τα μέλη του Περιπάτου και όχι μόνο. Όταν ο Σύλλας κατέλαβε την Αθήνα το 86 π.Χ., μετέφερε στη Ρώμη ως λεία τη βιβλιοθήκη του Απελλικώνα (ο οποίος απεβίωσε το 84 π.Χ.). Μετά το θάνατο του Σύλλα, τα προσωπικά απόγραφα του Αριστοτέλη περιήλαθαν στην κατοχή του γιου του Φαύστου. Η άσπρη ζωή που διήγε και οι προγραφές που διενέργησε είχαν ως αποτέλεσμα να σπαταλήσει μεγάλο τμήμα της περιουσίας του, γεγονός που τον οδήγησε σε χρεοκοπία και δημοπράτηση περιουσιακών του στοιχείων. Έτσι, έγινε κάτοχος των διδακτικών βιβλίων του Αριστοτέλη ο Τυραννίων, ο οποίος, αδυνατώντας να προχωρήσει στην έκδοσή τους εμπιστεύθηκε το πολύτιμο αυτό έργο στον Ανδρόνικο τον Ρόδιο, που διέτριβε τότε στη Ρώμη, γύρω στο 40 με 20 π.Χ.

Αρχική σελίδα από την έκδοση: Αριστοτέλης, *Τέχνης Ρητορικής Βιβλία Γ'*. Προς Αλέξανδρον *Περί Ρητορικής Βιβ. Α'*. *Περί Ποιητικής Βιβ. Α'*, Βενετία, Ioannes Gryphius, 1546.

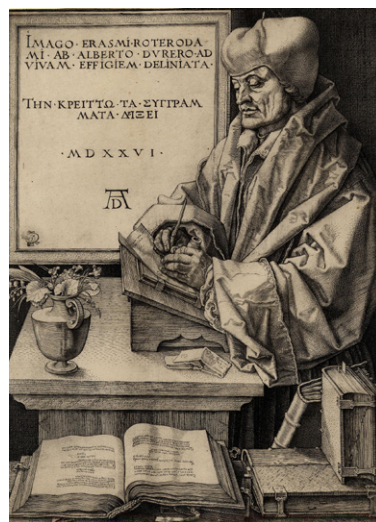
ΕΡΑΣΜΟΣ

Λ Ο Γ Ι Ο Σ

Ο ΕΡΑΣΜΟΣ θεωρείται ως ο κατεξοχήν εκπρόσωπος του λεγόμενου χριστιανικού ουμανισμού: αυτός ανέδειξε όσο κανένας άλλος την ανάγκη της ζεύξης του αρχαίου, ελληνικού κυρίως, πνεύματος με τις Γραφές και τη χριστιανική ευσέβεια. Διέτρεξε κατά μήκος και κατά πλάτος τον ευρωπαϊκό χώρο, ξεκινώντας βόρεια από τα κολεγιακά κέντρα της Αγγλίας, την Οξφόρδη και το Καίμπριτζ, και φτάνοντας μέχρι την παπική πρωτεύουσα, σε μια προσπάθεια να καταδείξει ότι τα ηθικά διδάγματα που φωλιάζουν στα έργα της ελληνορωμαϊκής γραμματείας βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία με τη Βίβλο και τα κηρύγματα του Ιησού Χριστού, όπως μας τα παραδίδουν οι αποστολικές διδασχές.

Ο σπουδαίος αυτός άνθρωπος του πνεύματος πάσχιζε σε όλη του τη ζωή να αποδείξει ότι με εργαλείο την τέχνη της φιλολογίας είναι εφικτό να αποκατασταθούν και να σχολιαστούν κείμενα της αρχαίας ελληνορωμαϊκής γραμματείας και η αυθεντική ευαγγελική παράδοση.

Ο Έρασμος εικονίζεται όρθιος στο σπουδαστήριο του, περιστοιχισμένος από βιβλία, ενώ γράφει σε φύλλο που βρίσκεται πάνω σε μικρό αναλόγιο. Χαρακτικό του Άλμπρεχτ Ντύρερ.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΡΑΣΜΟΥ

Πρόκειται για ολόκληρο πνευματικό θησαυρό, που περιλάμβανε: συγγράμματα που απέκτησε από επισκέψεις του σε ιδιωτικές, πανεπιστημιακές και μοναστηριακές βιβλιοθήκες, αυτόγραφα του και αντίγραφα που έγιναν για λογαριασμό του, αντίτυπα των εκδόσεων που επιμελήθηκε και βιβλία που απέκτησε ως δώρα.

Μια πρώτη αναφορά του Έρασμου σχετικά με τον κόσμο του βιβλίου ανιχνεύεται στην επιστολή του προς τον

Ο Έρασμος συναντά τον Φρόμπεν στο τυπογραφείο του. Από την έκδοση: C. W. Heckethorn, *The Printers of Basle*, Λονδίνο 1897.

λη, τον Στάτιο, τον Μαρτιάλη, τον Λουκανό, τον Τίβουλλο, τον Πέρσιο, τον Κλαυδιανό, τον Κικέρωνα, τον Σαλλούστιο, τον Κοϊντιλιανό και τον Τερέντιο.

Οι γνώσεις του Έρασμου δεν περιορίζονταν στους Λατίνους ποιητές και πεζογράφους. Τα ελληνικά παραθέματα που συχνά συναντούσε στα έργα του Κικέρωνα, όπως στο *Ad familiares*, κέντρισαν το ενδιαφέρον του για την ελληνική γλώσσα. Σε επιστολή του, ίσως το 1489, προς έναν φίλο, τον οποίο δεν κατονομάζει, κάνει λόγο για τον Αισχίνη, τον μαθητή του Σωκράτη, κάτι που προϋποθέτει ότι διέθετε αντίτυπο από τους *Βίους φιλοσόφων* (*Vitae et sententiae philosophorum*) του Διογένη Λαέρτιου. Η λατινική μετάφραση των *Βίων* (*Vitae*) του Αμβρόσιου Τραβερσάρι είχε τυπωθεί στη Ρώμη από τον Γεώργιο Λάουερ, ήδη γύρω στο 1472.

Η ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ

Πρέπει να θεωρείται βέβαιο ότι οι αποδέκτες των επιστολών του, όπως και ένας ολόκληρος κύκλος ανθρώπων που καλλιεργούσαν τα ουμανιστικά γράμματα, αντάλλασσαν βιβλία διαμορφώνοντας έτσι μια κοινή βιβλιοθή-

κη. Σε επιστολή του Βίλλεμ Χέρμανς προς τον Κορνήλιο Χέραρντ τον πληροφορεί πως ανταποκρινόμενος στην επιθυμία του τού στέλνει τον Θουκυδίδη, και κάνει λόγο και για μια νέα αποστολή έργου του Γεώργιου Τραπεζούντιου. Ίσως πρόκειται για τη *Ρητορική* του Αριστοτέλη, στη μετάφραση του Τραπεζούντιου, που είχε τυπωθεί στο Παρίσι, το 1475. Ο Χέρμανς πάλι, σε άλλη επιστολή του μνημονεύει τον Πλάτωνα, έχοντας προφανώς στη βιβλιοθήκη του είτε τα *Άπαντα* σε μετάφραση του Μαρσίλιου Φικίνου, είτε τις *Επιστολές* του, σε μετάφραση του Λεονάρδου Μπρούνι. Ίσως να πρόκειται και για την *Απολογία Σωκράτους*, που τυπώθηκε στην Μπολόνια το 1475 περίπου, σε μετάφραση του Μπρούνι πάλι, που συνοδεύονταν και από τον διάλογο *Γοργίας*.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΩΝ

Η παράδοση των συλλογών με αποφθέγματα και παροιμιακές ρήσεις, ο *λόγος ώφέλιμος ἐν τῷ βίῳ*, όπως αναγράφεται στην έκδοση των *Adagia* του 1523, ανάγεται αιώνες πίσω και αναδεικνύει τη σημασία που έδιναν οι πνευματικοί άνθρωποι σε τέτοιου είδους συναγωγές. Ο Αριστοτέλης είχε συντάξει συλλογή αποφθεγμάτων, η τύχη της οποίας αγνοείται. Ο μαθητής του Κλέαρχος ο Σολεύς ακολούθησε το παράδειγμά του, όπως άλλωστε και ο διάδοχός του στον Περίπατο, ο Θεόφραστος. Ο κύκλος των φιλοσόφων που ασχολήθηκαν με τις συλλογές αυτές κλείνει με τον Χρυσίππο.

Κατά τους Αλεξανδρινούς χρόνους οι συναγωγές αυτές συντάσσονταν με φιλολογικά μάλλον παρά φιλοσοφικά κίνητρα και τις υπέγραφαν γραμματικοί σαν τον Αριστοφάνη τον Βυζάντιο, τον Δίδυμο και τον Λούκιλλο από την Τάρρα της Κρήτης. Μεγάλη άνθηση είχαν οι συλλογές αυτές κατά την περίοδο της δεύτερης σοφιστικής, ενώ οι αποφθεγματικές ρήσεις χρησιμοποιήθηκαν ως παραδείγματα σε λογοτεχνικά (Λουκιανός) και ρητορικά (Λιβάνιος) συγγράμματα.

Στα χρόνια του Έρασμου, ο πρώτος που επιχειρήσει να αναβιώσει τη λογοτεχνική αυτή παράδοση είναι ο στενός φίλος και συνεργάτης του Βησσαρίωνα, ο Μιχαήλ Αποστόλης. Επισκεπτόμενος τη Ρώμη το 1468, ο Μιχαήλ υποσχέθηκε στον γραμματέα του Έλληνα καρδινάλιου Γκάσπαρε Τζάκι, επίσκοπο του Όζιμο, να επιμεληθεί μια συλλογή με αποφθέγματα και ρητά αρχαίων Ελλήνων.

Ως προς την έντυπη παράδοση των συλλογών με ελληνικές παροιμιακές ρήσεις, η πρώτη έκδοση περιέχει τις ανθολογήσεις του Δίδυμου από την Αλεξάνδρεια και του Λούκιλλου από την Τάρρα, όπως είχαν συγκεντρωθεί σε μορφή επιτομής από τον Ζηνόβιο, φέρει τον τίτλο *Επιτομή των Ταρραίου και Δίδυμου παροιμιών* και τυπώθηκε στη Φλωρεντία από τον Βενέδικτο Ρικαρντίνι το 1497.

Η πρώτη έκδοση των *Adagia* κυκλοφόρησε το 1500, με τον τίτλο *Adagiorum Collectanea*, τυπώθηκε στο Παρίσι από τον Γκάσπαρ Φιλίπ και επανατυπώθηκε από τον ίδιο χωρίς προσθήκες το 1505.

Από τον πρόλογο των *Adagia* του 1500 ο Έρασμος επιτίθεται παράλληλα κατά των σχολαστικών φιλοσόφων και θεολόγων, κατηγορώντας τους για άγνοια, αφού δεν γνωρίζουν τη σοφία και τα ηθικά διδάγματα που περιέχουν τα αποφθέγματα, τα γνωμικά και οι παροιμιακές ρήσεις. Τονίζει μάλιστα ότι οι ρήσεις αυτές διέπλασαν γενιές ολόκληρες και δεν τις αγνοούσαν ούτε οι προφήτες ούτε οι απόστολοι ούτε ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός, όπως μαρτυρούν οι παραβολές.

Σελίδα τίτλου της έκδοσης των *Adagia*, Βασιλεία, Ιωάννης Φρόμπεν, 1523.

Με την έκδοση αυτή, ο Έρασμος προβάλλει στο κέντρο της σκηνής του ιταλικού ουμανισμού. Στις αράδες του προλόγου του δεν παραλείπει να μνημονεύσει τους πρώτους δασκάλους του, οι οποίοι του εμφύσησαν τις ουμανιστικές ιδέες, τον Αγκρίκολα και τον Αλέξανδρο του Χέεκ, ενώ αναφέρεται και στον Ερμόλαο Μπάρμπαρα, τον Πίκο ντέλλα Μιράντολα, αλλά και τον Πολιτιανό για το εξαιρετικά οξυδερκές του πόνημα *Miscellaneae*.

Το 1501, εκδίδει το *De officiis* του Κικέρωνα, συμβάλλοντας έτσι ακόμη περισσότερο στη γενικότερη τάση για σύζευξη της αρχαίας σοφίας με τη χριστιανική πίστη.

ΠΑΡΑ ΤΙΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΕΣ συγγραφικές ικανότητες, την πρωτοποριακή φεμινιστική στάση και τις πολύπλευρες πτυχές της προσωπικότητάς της, η Ιταλίδα Κριστίν ντε Πιζάν (1364–1430) κατέχει μια σχετικά αφανή θέση στην παγκόσμια ιστορία των λογίων της Αναγέννησης.

Ο πατέρας της Τομάς ντε Πιζάν ήταν αστρολόγος στην αυλή του Καρόλου Ε΄ και η Κριστίν πέρασε μια ευχάριστη παιδική ηλικία στη γαλλική βασιλική αυλή, όπου έλαβε τη μέγιστη δυνατή μόρφωση. Σε ηλικία 15 ετών παντρεύτηκε τον Ετιέν ντυ Καστέλ, ευγενή και λόγιο, ο οποίος την ενθάρρυνε να συνεχίσει τις σπουδές της κατά τη διάρκεια του γάμου τους. Η απώλεια, όμως, του συζύγου της μετά από δέκα χρόνια γάμου, πυροδότησε τη στροφή της Κριστίν στη συγγραφή βιβλίων ως μέσο βιοπορισμού για την ίδια και τα τρία μικρά παιδιά της. Είναι η πρώτη Ευρωπαία λογοτέχνης που κατάφερε να ζήσει από τη συγγραφική της δραστηριότητα.

Τα πρώτα της ποιήματα, μπαλάντες με θέμα τη χαμένη αγάπη, αφιερωμένες προφανώς στη μνήμη του συζύγου της, έγιναν δεκτά με ενθουσιασμό από την αυλή. Συνέχισε τη συγγραφική της πορεία με περισσότερα ποιήματα. Ανάμεσα στους προστάτες της ήταν ο Λουδοβίκος Α΄, δούκας της Ορλεάνης, η βασίλισσα Ισαβέλλα της Βαυαρίας και άλλοι. Έγραψε συνολικά πάνω από δέκα τόμους με στίχους, συμπεριλαμβανομένου και του *L'Épître au Dieu d'amours* (Γράμμα στον Θεό του έρωτα, 1399) στο οποίο υπερασπίζεται τις γυναίκες ενάντια στη σάτιρα του Ζαν ντε Μεν στο ποίημα *Roman de la rose*.

Πρώιμη –και ένθερμη– υποστηρίκτρια της γυναικείας χειραφέτησης, τοποθετείται υπέρ των γυναικών τόσο στο πεζό έργο της *Le livre de la cité des dames* (Το Βιβλίο της πόλης των κυριών, 1405), το οποίο αφηγείται ιστορίες γυναικών γνωστών για την αρετή και τη γενναϊότητα τους, πλάθοντας μια φανταστική πόλη στην οποία οι θηλυκοί κάτοικοι έχαιραν ιδιαίτερης εκτίμησης, όπως

Η Κριστίν ντε Πιζάν στο σπουδαστήριό της, Παρίσι, π. 1410–1414, f. 4r (Harley MS 4431, Βρετανική Βιβλιοθήκη).

και στο *Le livre des trois vertus* (Το βιβλίο των τριών αρετών, 1405) όπου περιγράφει τη θέση των γυναικών στη μεσαιωνική κοινωνία, παραθέτοντας και ορισμένες ηθικές διδαχές που απευθύνονταν σε γυναίκες διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο απολογισμός της ζωής της στο *L'Avision de Christine* (1405), ο οποίος, αρθρωμένος αλληγορικά, αποτελεί την απάντησή της στους επικριτές της.

Δυστυχώς, δεν γνωρίζουμε πολλά πράγματα για την προσωπική βιβλιοθήκη της Κριστίν, φαίνεται όμως ότι είχε εντρυφήσει στους κλασικούς και τους ουμανιστές της πρώιμης αναγέννησης αλλά και στο βασιλικό αρχείο του Καρόλου Ε΄, στο οποίο στεγαζόταν ένας μεγάλος αριθμός χειρογράφων. Τα έργα του Βοκκάκιου, του Δάντη, του Οβιδίου, του Αυγουστίνου, αλλά και το *De consolatione philosophiae* του Βοήθιου παραδίδονται ως μερικά από τα αναγνώσματα της. Τέλος, έχουν διασωθεί πολλές απεικονίσεις της Κριστίν, να γράφει ή να διαβάζει τριγυρισμένη από έναν μεγάλο αριθμό βιβλίων.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ **Ειδήσεις Φιλοβιβλων**

■ συνέχεια του αφιερώματος στις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους

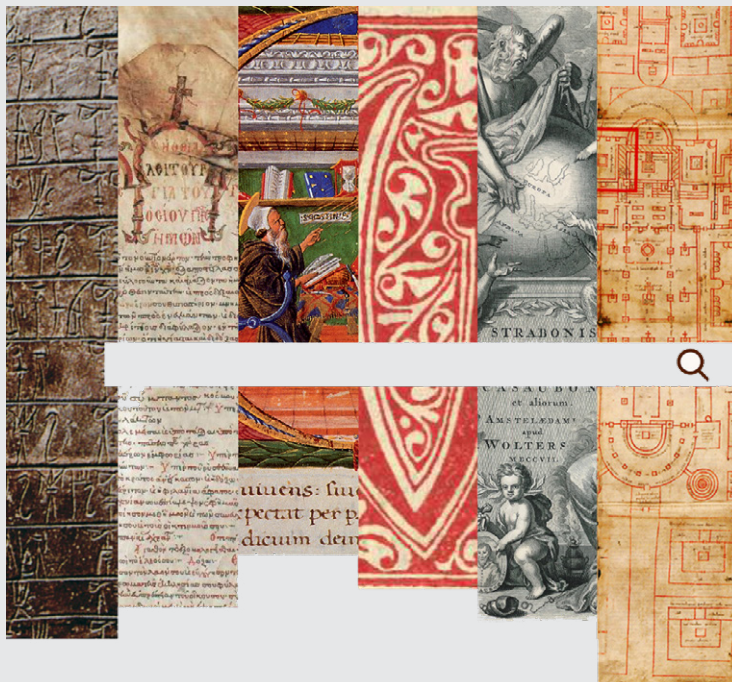
Ο Αριστοτέλης συγγράφων.

Ασπρόμαυρη φωτογραφία της ολοσέλιδης μικρογραφίας από το χειρόγραφο *Collectio Philosophica* (Ρώμη 1547), που φυλάσσεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας.

ΠΕΡΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

www.aboutlibraries.gr

Χρήσιμες διευθύνσεις

Περί Βιβλιοθηκών - [aboutlibraries.gr](http://www.aboutlibraries.gr)

<http://www.aboutlibraries.gr>

Κήπος Φιλοβιβλων

<https://www.aboutlibraries.gr/libraries/kipos.jsp>

Περί Βιβλιοθηκών - Αριστοτέλης

https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/pro_312

Περί Βιβλιοθηκών - Έρασμος

https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/pro_2237

Περί Βιβλιοθηκών - Κριστίν ντε Πιζάν

https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/pro_631

Επικοινωνήστε μαζί μας

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ (ΕΚΤ)

Ζεφύρου 56, 17564 Παλαιό Φάληρο

aboutlibraries@ekt.gr | www.ekt.gr

ΚΗΠΟΣ ΦΙΛΟΒΙΒΛΩΝ

Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία

Μουρούζη 12, 10674 Αθήνα

libraries@otenet.gr